

TÉR ÉS HELY

AZ ALKOTÓFOLYAMAT ÉS A MŰALKOTÁS KONTEXTUSÁBAN

című DLA értekezés szinopszisa, 2007.

Rezsonya Katalin

BEVEZETÉS

A szobrászi gyakorlat során elengedhetetlennek tartom a tér és a hely szerepének kutatását a mű létrejöttének folyamata, és a kész mű szempontjából egyaránt, mert az alkotófolyamatot és a kész mű karakterét egyaránt befolyásolja, sok esetben meghatározza annak a térnek és helynek a jellege, amelyben ez a folyamat lezajlik, és amelynek alkotóként magam is része vagyok. Az értekezésben egy általános teoretikus szemléleti keret kialakítása után konkrét példákon keresztül mutatom be azt a kölcsönhatást, ami a tér, a hely és az alkotó, alkotás közt kialakul a gyakorlatban.

TÉR ÉS HELY

A tér koncepciójának összetettsége

A tér és a hely fogalmát kontextustól függően minden diszciplína különböző szempontból, koronként is változóan értelmezi. A képzőművészet területén a tér és a hely különféle aspektusait általában a kész mű szempontjából elemzik, a mű keletkezésének térbeli vonatkozásai, az alkotóra gyakorolt hatása ritkán tárgyalt téma. A gyakorlati munka szempontjából mégis fontos tartom ennek kutatása, mert a szobrászi intenció árnyaltabb, eredménye a szobor pedig környezeti kontextusára érzékenyebb lehet ezáltal. A tér, a megélt tér, a mindennapi cselekvések és érintkezések helyének jellegzetességeit ezért egy szélesebb perspektívából vizsgálom. A tér fogalmának összetettségét *Henri Lefebvre* és *Edward Soja* különféle térértelmezések szintézisére törekvő elméletein keresztül mutatom be.

A megélt tér jellemzői

A nyugati kultúrkörben kétféle tudományos térfelfogást különíthetünk el. Az első fázis az abszolút tér fogalmának kialakulásáig tart, a második, Newtontól kezdődő és napjainkig le nem zárult szakasz az abszolút tér koncepciójának meghaladásáról szól. Ma a tér összetevői a négydimenziós tér-idő kontinuum (*Einstein*) rendszerében értelmezhetők. Einstein szerint ez a szemlélet visszatérést jelent ahhoz a gondolkodásmódhoz, amely még nem ismerte az absztrakt tér fogalmát, térfelfogása a megélt tér tapasztalatával megegyezett. Mára újra közel került egymáshoz a tudományos, technikai térfelfogás és a konkrét, megélt térre vonatkozó mindennapi tapasztalat.

A tér, mint a téralkotó művészetek médiuma és környezete

A szobrászatban a tér korábban főként tömegviszonylatok tereként volt jelen, ezt a felfogást a 20. század utolsó harmadában a műfaj határainak, a szobrászat terének kiterjesztésére tett kísérletek eredményei változtatták meg. A szobrászat, mint a téralkotás művészete, és a tér, mint a szobrászat médiuma alig pár évtizede vált hangsúlyossá. A tér absztrakt térként, élettelen űrként való felfogása a kortárs művészetekre már nem jellemző. A tér a téralakítás során formát ölt, ebben az értelemben a téralkotó művészetek új médiumaként fogható fel. Aktívan hat a tér alakítójára, az alkotófolyamatra, egyúttal a tér használóját is befolyásolja.

Összefüggések tér és hely között

A múlt század ötvenes éveitől a térszemlélet jelentős átalakulása figyelhető meg, a tér és idő kutatása helyett a hely mibenlétének, tapasztalati természetének vizsgálata kerül több tudományterület figyelmének fókuszába. A filozófia egzisztencialista, fenomenológiai irányzatai jelentős mértékben hozzájárultak egy újfajta, tapasztalaton alapuló térfelfogás kialakulásához, amely a hely és az ember viszonyára fókuszál. Az ötvenes-hatvanas években ez a modernitás ideológiájának kritikájaként is felfogható, a helyeket 'félő' kortárs gondolkodók körében mindez kiegészül a globalizáció, a modern technológia ellentmondásos, a helyeket homogenizáló, vagy megszüntető hatásainak elemzésével.

A fizikai környezet jellegzetességeinek értelmezése kultúránként, csoportonként eltérő, és ugyanazon közösségen belül is folyamatosan átalakul a helyhez való viszony. Egy tér helyé válhat egy cél, egy funkció miatt, a helyet a megfelelő használatra vonatkozó közmegegyezés teszi működőképessé. A tér egyik alkotóeleme annak a matériának, amelyből a helyet létre lehet hozni. A tér a fizikai struktúra, topológia által nyújt lehetőségeket és korlátokat, míg a helyek a társadalmi és a kulturális feltételekre, kötődésekre reflektálnak.

A helyhez fűződő viszonyunk – a hely megismerésének lehetőségei

A térre és a helyre vonatkozó személyes élményeink, tapasztalataink tudatosításához, rendszerezéséhez *Edward Relph* tipológiáját ismertetem. Segítségével leírhatjuk a helyre vonatkozó érzetek, érzések, kötődések, viszonyok, tapasztalatok sokféleségét. A kortárs képzőművészeti gyakorlatban, ha a mű feltételezi a helyszín előzetes ismeretét, sőt koncepciójának megszületése függ a helytől, az alkotó utazik. A hellyel, idővel kapcsolatos tapasztalata folyamatosan változik. Vajon szemléletmódja konzervatívnak, munkája eredménye ellentmondásosnak tekinthető, ha ebben a helyzetben alkotása mégis a helyhez

hagyományosan kötődő fogalmakra enged asszociálni? Progresszív lesz-e műve, ha ennek ellentétéként az instabilitás, a bizonytalanság, időlegesség érzetét sugallja? Véleményem szerint bármelyik típusba sorolható egy mű anélkül, hogy idejétmúlt vagy haladó lenne, ha képes a művész helyhez fűződő autentikus viszonyát közvetíteni.

Nem-helyek

Marc Auge szerint korunkra jellemző a mindenütt jelenlévő homogenizálódás, az egyre hasonlőbb terek kialakulása. A tér, amelynek az identitáshoz semmi köze, nem-hely lesz, és az izoláltság, a magány, az anonimitás érzését alakítja ki bennünk. Elméletében felsorakoztatja a helyek és nem-helyek közti ellentmondásokat, de arra is rávilágít, hogy kategóriái nem objektívek: egy nem-hely helyé válhat. A nem-helyek helyé változtatása célja lehet a téralkotással foglalkozóknak: építészeknek, tájépítészeknek, képzőművészeknek. *Vito Acconci* munkái szemléletes példák arra, hogy a nem-helyként definiálható nyilvános terek közösségi térré változtathatók. Mint korábban képzőművészként, építészként is a privát és nyilvános szféra közt húzódó határvonalak összemosódása foglalkoztatja leginkább. Szemléletmódja figyelemreméltó, mert mentes mindenféle nosztalgiától, ami gyakran jellemző a helyek elvesztését sirató, de megteremtésükre alternatívát ajánlani képtelen gondolkodók körében.

HELYSPECIFIKUS MŰVÉSZET

A helyspecifikus művészetet a gyakorlati alkotómunka szempontjából fontosnak tartott vonatkozásai szerint elemzem. A fejezet első részében röviden áttekintem történetét, majd a public art kontextusában vizsgálom, azután a szobrok, téralkotások művészeti intézményrendszeren belül kialakult tradicionális helyszíneinek a helyspecifikus művek létrejöttében játszott szerepét kutatom.

A helyspecifikus művészet rövid történeti áttekintése

A nyugati kultúrában a múlt század hatvanas éveinek végén megjelenő helyspecifikus munkák elsősorban a modernista paradigmával szembeni ellenállás kísérleteként jöttek létre. Az új alkotói módszer azután az elmúlt harminc-negyven év során folyamatosan átalakuló programmá vált. Alapvetése fenomenológiai indíttatású, azt hangsúlyozza, hogy a műalkotás létrehozásában, bemutatásában, befogadásában a környezetnek meghatározó szerepe van. A művészek tevékenységüket kiterjesztették a természeti és/vagy városi környezetre, a helyszín nem volt tabula rasa többé, hanem valóságos tér. A mű vagy az esemény 'az itt és most' jelentőségét, valamint a befogadó aktív jelenlétét feltételezte. A helyspecifikus művészet része annak a jellegzetes neoavantgárd törekvésnek, melynek célja, hogy melynek célja, hogy

szobrászat és festészet hagyományos fogalmának határait kiterjessze, a művészeti intézményrendszer működését kritika tárgyává tegye, a műalkotás jelentésének értelmezhetőségét önmagáról kontextusába helyezze át, és radikálisan megváltoztassa a befogadás folyamatát. Mindez aktuálissá tette a műalkotás térhez, helyhez való viszonyának újragondolását.

A helyspecifikus művészet a public art kontextusában

A helyspecifikus művészet története sok szálon összefonódott a public art történetével, ezért tartom fontosnak a public art kontextusában is vizsgálni ezt a kérdéskört. A public art gyakorlatában az elmúlt harminc-negyven évben bekövetkezett hangsúlyeltolódásokat így összegezhethetjük: Az esztétikai szempontok felől a társadalmi problémák felé terelődött a figyelem, a műalkotás, mint tárgy felől a társadalmi folyamatok vagy események felé. Az 'örökkévalóságnak' készült köztéri művek dominanciája helyett az ideiglenes, efemer munkák jellemzőek. Egyre fontosabbá válik a befogadás, az interpretáció kérdése. A szerzőség jelentősége elhalványul, a részvételen alapuló együttműködés fontossága felerősödik. Ezek a változások a művészet egyre növekvő komplexitását és demokratizálódását mutatják. A kortárs helyspecifikus munkákat egyben új típusú public art műveknek tekinthetjük.

Szoborhelyek

A galéria és a múzeum

Az építészet térszervezési koncepciói, módszerei a műalkotások bemutatásának helyszínein, a galériák, múzeumok kiállítótereinek karakterében is megnyilvánulnak. A modernista kiállítóter egy idealisztikus térré alakult, formálissá tette mű és néző kapcsolatát, a művekre és a művészek szemléletére egyaránt negatív hatást gyakorolt. Akik felismerték ezt, többféleképp reflektáltak: kivonultak a városi térbe, vagy a természeti környezetbe, vagy a fehér kockát fizikailag és szimbolikus értelemben is dekonstruálták. A magán- vagy közpénzből finanszírozott galériák ma is a műalkotások bemutatásának leggyakoribb – bár a művek karakterének nem mindig a legmegfelelőbb – fórumai. Azok a művészek, akik a galéria-hálózaton kívül tevékenykednek, gyakran elhagyott ipari és kereskedelmi tereket alakítanak át intézményi keretektől függetlenül működő időszakos kiállítóhelyekké. Az ipari létesítmények építészeti karaktere sok esetben helyspecifikus munkák létrehozására inspirálja használóikat.

A múzeumok összetett feladatrendszerében elsődleges a gyűjtés, bemutatás funkciója, és ennek elkerülhetetlen következménye, hogy eredeti környezetükből kiszakítva mutatnak be

műtárgyakat. Kivéve azt a helyzetet, amikor a múzeum mint intézmény, vagy mint építészeti tér inspirálja a helyspecifikus alkotás létrejöttét. A történeti, általában patinás régi épületekben található múzeumok időszakai, kortárs kiállításain a hely szellemével, a remekművek kultuszával kell a képzőművésznek megküzdeni. A modern gyűjtemények általában új, reprezentatív épületekben találhatók, itt elsősorban az építészeti tér domináns karaktere miatt bonyolult feladat helyspecifikus munkákat létrehozni, bemutatni.

Köztér, közösségi tér

A köztér alapvetően – történelmileg hagyományozott funkciójának megfelelően – találkozóhely, a nyilvánosság fóruma; ott hozzuk létre közösségeinket. Ezért a 'jó' köztér egyik alapvető ismérve, hogy használói számára e cél eléréséhez minél változatosabb lehetőségeket teremt. A funkciók sokfélesége egy meglévő köztér átalakítása, vagy új létrehozása során a tervezés szempontjainak összetettségét eredményezi. Köztereink át- vagy kialakításának jelenlegi gyakorlata messze elmarad az ideálistól. Lényegi, átgondolt változtatások érdekében alkotóközösségek, kutatócsoportok közös munkájára, workshopok, public art programok szervezésére lenne szükség már a tervezés korai szakaszában. Utóbbiak célja lehetne az ötletek, kutatási eredmények minél szélesebb körű megismertetése, a majdani használók igényeinek, térhasználati szokásainak közvetett módon történő feltérképezése.

A köztér és az emlékmű fogalma hagyományosan összetartozik. Az emlékmű-szobrászatot a legsajátosabban helyspecifikus műfajnak tartom, mert az emlékmű meghatározott helyen áll és szimbolikus nyelven e hely jelentésére emlékeztet. Kevés a szobrászat kategóriájába sorolható emlékmű, az iránymutató példaként említhető emlékmegőrző alkotások közös vonása, hogy létrehozzák saját területet, és ezáltal kitüntetett, kontemplációra készítő helyé válnak környezetükben.

MŰVÉSZEK ÉS ESETTANULMÁNYOK

Eben a fejezetben a hely fogalmának sokféle értelmezési lehetőségét igyekszem illusztrálni *Isamu Noguchi*, *Gordon Matta-Clark* és *Magdalena Jetelova* életművéből kiragadott példák bemutatásával. Isamu Noguchi munkássága képviseli számomra azt a kontinuitást, ami a múlt szobrászatát összeköti a jelennel. Életműve egyben a modern szobrászat hely iránti közömbös viszonyának cáfolata. Több, mint hat évtizedes munkássága során számos játszóteret, kertet és egyéb tájépítészeti projektet is megvalósított, melyek az általa a tér szobrászatának nevezett jelenség különféle aspektusai, készítésük során a közösségi terek létrehozásának a szobrászat eszközeivel történő lehetőségeit kutatta.

Gordon Matta-Clark szobrászatának médiuma az épített környezet, a megapolisz idő- és térbeli rétegei. Munkái – bár nélkülözhetetlen alkotóelemük az építészeti tér – mégsem az építészetéről szólnak, hanem „az építészetnek gondolt valami alternatívái.” – állítja Matta-Clark. Főként a város építészeti szövetének elhanyagolt, fejlesztésből kimaradt területeivel foglalkozik, a metaforikus értelemben vett ürességgel, hiánnyal. A disszertációban az 1974-ben rendezett *Anarchitecture* című kiállítást elemzem, erőteljes társadalomkritikai vonatkozását hangsúlyozom, ugyanúgy, mint az épület-dekonstrukciók esetében.

Magdalena Jetelova életműve a tárgytól az építészeti külső és belső tér, a természeti tér médiumként történő felhasználásáig terjed. Munkája során a hely, a tér és a határ fogalmának köznapi, esztétikai, filozófiai, és történelmi vonatkozásait egyszerre kutatja. Az utóbbi évtizedekben készült munkáira jellemző, hogy érzékszerveink elégtelenek felfogásukhoz, a modern technika segítségével szükséges befogadásukhoz, értelmezésükhöz. A valóságos háromdimenziós látvány a konceptuális egésznek csupán egy részét képviseli, a néző képzeletében nyer végső formát az egész, a globális és a szellemi dimenzió. A dolgozatban számos fényinstallációja közül az *Izland*, és a *Bányák* című projektjéről írok.

HELYSPECIFIKUS MUNKÁIM – EGYÉNI ALKOTÁSOK

A fejezet első részében DLA-tanulmányaim során készített helyspecifikus munkáimat mutatom be, két korábbi szoborról ezek előzményeként teszek említést. Kezdetben munkáim kiindulópontjaként főként a hely fizikai jellegzetességeit vettem alapul, később már a hely összetettebb, árnyaltabb megismerésére törekedtem. A gyakorlati munka során az adott hely nyilvánvaló és rejtett értékeiből indulok ki. A helyek topográfiai, építészeti sajátosságai túl rendelkeznek a tudományos megismerésnek ellenálló, érzéki, érzelmi reakciókat kiváltó tulajdonságokkal is. A helyszín tényszerű adatai kombinálódnak teljesen szubjektív asszociációkkal, benyomásokkal, érzelmekkel a feltérképezés során.

Hajó, Száraz kút

Az 1994-ben készített *Hajó* és a három évvel későbbi mesteriskolai diplomamunkám, a *Száraz kút* volt az a munka, amely kapcsán a mű és környezete közti viszony kérdése először felmerült, ekkor még csak ösztönösen éreztem, hogy ez a kapcsolat meghatározó. Nem értettem egyet azzal a közkeletű nézettel, amely a mű elsőbbségét hangsúlyozva a szobor és környezete közt hierarchikus viszonyt feltételez.

Napszobor

DLA-tanulmányaim kezdetén készült a *Napszobor* című munka. Akkor már tudatosan törekedtem arra, hogy szobraimat elsősorban ne kiállításokon mutassam be, hanem nyilvános, közösségi terekben. Leginkább az érdekelt, hogy a kész munka szerves részévé tud-e válni környezetének, képes lesz-e azt a benyomást kelteni, hogy ottléte magától értetődő.

A falnak beszélek

A Napszoborral párhuzamosan készült *A falnak beszélek* című installáció. Az intuitív, asszociatív 'gondolkodás' nem lineáris, nem racionális, fragmentált, gyakran artikulálatlan folyamatának metaforája lett ez a munka.

I + I = O

1999 tavaszán Litvániában készült munkám három elemből áll. A különböző méretű, színű gránittömböt 'megjelöltem' a hely szempontjából fontos három tényező – a föld, a víz, a Nap – szimbólumával. A témaválasztást a különleges természeti környezet inspirálta, és a felhasznált anyag szubsztanciája is nagy hatást gyakorolt rám.

Tusculanum

2000 márciusában mutattam be a MKE Epreskerti kiállítóhelyén *Tusculanum* című munkám. A tervezés során az épület karakterét, méretét, az építészeti adottságokat figyelembe véve határoztam meg a készítendő szobor formáit, paramétereit. Arra törekedtem, hogy az adott tér és a tárgy együtt egy olyan új teret hozzon létre, ahol a plasztikus építészeti elemek az installáció részévé válhatnak, és a meglévő architektúra méltó kiegészítése legyen a mű.

Világítótorny

2001-ben készült a *Világítótorny* című szobor. Munkám egy turbinaház és egy templom közt próbál formai kapcsolatot teremteni. A hatalmas kődoboz lapjai közt réseket hagytam, a felső vízszintes kövön és a doboz délre néző oldalfalán szögletes nyílást vágtam. A falak belső oldalainak festése és a beeső fény folyamatosan változó fény-árnyék játéka oldja a forma szigorú geometrikus rendjét.

Ginkgo palást és Séta a lehullott mennyezeten

2000 őszén Eötvös ösztöndíjjal részt vettem a Wimbledon School of Art posztgraduális szobrászat kurzusán, ahol a helyspecifikus szobrászatot, valamint a téma taníthatóságát, oktatási módszereit tanulmányoztam, emellett két installációt is készítettem. Mindkettő helyszíne a WSA kiállítóhelye volt, amely korábban ravatalozó kápolnaként

funkcionált. A tér egykori rendeltetése, formái nagymértékben meghatározták munkáim jellegét, paramétereit, az alkalmazott anyagok és a világítás megválasztását.

Rizslabirintus

DLA diplomamunkám a pécsi Múzeum Galériában 2001-ben bemutatott *Rizslabirintus* volt. Az installáció hetvenhárom darab, hetvenöt centiméter széles és háromszázhusz centiméter hosszú elemből állt. Az egyik oldalukon rizsszemekkel borított textilszalagok helyének meghatározásához a tér 1:100-as alaprajzát használtam, amit az egyik elem tetszőlegesen kiválasztott részére helyeztem, majd átrajzoltam rá a négyszögben található rizsszemeket, így kaptam egy 'térképet'. A rizsszemek elhelyezkedése alapján jelöltem ki a szalagok felfüggesztésének helyét.

EGYÜTTMŰKÖDÉS – KÖZÖSSÉGI PROJEKTEK

DLA-tanulmányaim kezdete óta folyamatosan keresem azokat a lehetőségeket, amelyek a hagyományos műtermi, kiállítási, szimpóziumi gyakorlat helyett alternatívákat kínálnak a kevésbé individuális, az együttműködők egyenrangú részvételén alapuló, közös munkához. A művészeti intézményrendszer által meghatározott mozgástér bővíthető lenne ezáltal. Interdiszciplináris szemléletű alkotó- vagy kutatócsoportokban folyó munka során a specializáció hátrányai is kiküszöbölhetővé válnak, mivel a közreműködők ötvözhetik saját szakterületük ismereteit, eredményeit, módszereit.

A kastély, a falu, az erdő

A művészetben és az antropológiában az elmúlt évtizedekben végbement változások nyilvánvalóvá tették, hogy sok átfedés fedezhető fel a két diszciplína gyakorlata és kutatásai között. Az antropológus a realitás tárgyias rögzítésére törekszik, a művész szimbolikus struktúrát hoz létre, de mindketten a környezetből kiragadott valóságelemeket alakítják át új jelentés-összefüggésekké. Ennek felismeréséből fakadt *A kastély, a falu, az erdő* projekt ötlete. A PTE BTK Kommunikációs Tanszékének hallgatói kulturális antropológiai kutatásokat folytattak Belső-Somogyban. A terepmunkába 2003-ban képzőművészek is bekapcsolódtak, akiknek sajátos viszonya a térhez új perspektívákat nyitott a kutatás számára. A képzőművészek munkáira is hatással volt az antropológiai látásmód, megkísérelték integrálni a korábbi kutatások eredményeit. Szabadtéri installációink a környezet organikus részét képezték, köztük *Hinták* című munkám is. A somogyfajsi nemesi kúria körül található egykori angolpark koros platánjaira hét hintát szereltem. Munkám kísérlet volt egy közösségi

tér kialakítására: a – játszótér nélküli – falu, a kastély és a parkban található öregek otthona közötti határok átjárhatóvá tételére.

A dokumentáció versus közvetlen jelenlét kérdéséről a *Térképek az időről* című, *A kastély, a falu, az erdő* projekt idején készített szabadtéri installációkat dokumentáló kiállítás kapcsán írok. Lehet-e a helyspecifikus alkotásokat akár hagyományos, akár rendhagyó módon dokumentálni? Mivel a hely és az ott megjelenő, a helyet létrehozó vagy módosító alkotás feltételezi egymást és a néző személyes ottlétét, továbbá nem transzportálható és más műnembe jelentésváltozás nélkül át nem írható, ezért a helyorientált munkák dokumentálására irányuló bármilyen kísérlet csupán az eredeti töredékes felelevenítését jelentheti.

Caerdroia – egy különös projekt

2005 tavaszán a *Caerdroia – Az érzékek labirintus színháza* elnevezésű public art projekt résztvevője voltam Észak-Walesben. A projekt során a helyi közösségek és művészek együttműködése révén jött létre egy erdei labirintus. Képzőművészek installációkat készítettek, amelyek a bemutatók idején díszletként funkcionáltak.

Mesemondó hely

A labirintusban egy tisztáson mesemondó helyet alakítottam ki, egy régi, kör alakú ház 'romját' építettem fel újra. A kör szélén elhelyezett mesemondó szék a környék prehisztorikus temetkezési helyeinek formáit idézi. A hely körül álló fenyők alsó ágaira henger alakú, áttetsző fóliából készült lámpásokat helyeztem, melyekre a környék elhagyott házainak faláról készített fotók részleteit nyomtattam.

Mohakapu

Könnnyű fémszerkezetet erősítettem a labirintus ösvénye mentén álló két koros fa közé, melyet bevontam zsákvászonnal, majd beborítottam az erdőben gyűjtött, tenyérszerű mohadarabokkal. A kapu egy tömbből készített, súlyos darabnak látszik, de amikor megérintjük, érezhető, hogy könnyű, puha, szinte lebegő.

Fészkek

A labirintus közepén álló romos parasztházhoz tartozó egykori gyümölcsös fái alá fűzfa-vesszőből font lapos kosarakat helyeztem, majd mindegyiket nyers gyapjúval béleltem ki. Mindhárom munkára jellemző a megfontolt anyagválasztás, mely összefüggésben áll a program egyik legfontosabb célkitűzésével is: A labirintus-előadások sötétben zajlanak, hogy a mindennapi életben kitüntetett vizuális tapasztalatszerzés helyett a többi érzékszerv által szerezhető tapasztalat jelentőségére ráébresszenek. Munkáim esetében a taktilis érzékelés kerül előtérbe a látási érzeten alapulóval szemben.

ÖSSZEGZÉS

Tér és hely fogalma, valamint hozzájuk fűződő viszonyunk folyamatos, bizonyos korszakokban radikális változásokon megy át. A modernitás teret absztraháló szemlélete váltotta ki a helyek életvilágunk, identitásunk szempontjából meghatározó szerepe iránti érdeklődés megélnkülését a múlt század derekán. A képzőművészetben ez a helyspecifikus művészet kialakulásában nyilvánult meg. Napjainkban a globalizálódás, a médiakommunikáció és a virtuális tér társadalomra, kultúrára gyakorolt, sok esetben negatív befolyásával magyarázható a lokalitás kérdéskörére irányuló figyelem. Meggyőződésem, hogy ezekre a folyamatokra a regionalizmus vagy a kozmopolitizmus gondolatrendszerében megfogalmazódó kritikai, az élet valós problémáira alternatívákat nyújtani képes közelítésmód a megfelelő reakció.

A társadalmi, kulturális tér és a térszemléletek korunkban tapasztalható változása a tudomány és a művészetek területén is új gondolatrendszerek kialakulásával jár, amelyben a régi kategóriák és fogalmak értelmüket veszítik. Ebben az új helyzetben a szobrász szerepe is átalakulóban van, a társadalmi problémák iránti érzékenysége, felelősségtudata növekszik. Feladata életvilágunk összetettségének, ellentmondásainak felmutatása, értelmes alternatívák felmutatása lehet, hogy a műalkotás a kommunikáció hatékony eszköze, értékek közvetítője lehessen. A gyakorlatban mindez sokféle formát ölthet, magam számára a környezeti kontextusra figyelmet fordító, az individuális helyett a közösségi alkotói tevékenységre koncentráló hozzáállásban fogalmazódik meg.

A helyspecifikus művészet Magyarországon soha nem vált erőteljes tendenciává, teoretikusok, kritikusok többsége által 'meghaladottnak' tekintett szemlélet lett, mielőtt gyökeret ereszthetett volna. A környezeti viszonyokra figyelő, a teret médiumnak tekintő gondolkodásmód hiánya legnyilvánvalóbban közösségi helyeink jelenlegi állapotán mérhető le. Számomra ez azt igazolja, hogy mű és hely viszonya, az érzékeny téralkotási szemlélet, a környezeti kontextus problematikája a szobrászatban nem lehet idejétmúlt kérdés.

Az értekezésben ennek bizonyítására tettem kísérletet. A tárgyalt témakörök konklúziója nem foglalható össze a gyakorlatban közvetlenül alkalmazható szabályok formájában, inkább egyfajta transzdiszciplináris gondolkodásmódot, hozzáállást szemléltet, segítséget nyújthat különféle szakterületek közeledésében. Ösztönzőleg hathat környezettervezési, művészi és oktatási koncepciók megfogalmazására, már meglévő alkotások, projektek környezeti kontextusának árnyalt elemzésére. Általános felvetései újabb, konkrét helyzeteket kutató, értelmező vizsgálódásokat indíthatnak el.